

DERS BİLGİ PAKETLERİNDE " DEĞERLENDİRME" KILAVUZU

Ders Bilgi Paketlerinde “Değerlendirme” başlığında dönem içerisinde ve dönem sonunda öğrencinin başarısının belirlenmesinde kullanılan ölçme araçlarına yer verilir. Değerlendirme süreci, öğrencinin yalnızca öğrenme çıktılarının ne ölçüde gerçekleştiğini belirlemekle kalmaz; aynı zamanda öğrenme sürecini destekleyen, geliştirici ve geri bildirim odaklı bir yapı sunmayı amaçlar. Bu kapsamda, değerlendirme süreçlerinde birden fazla ölçme aracının bir arada ve öğrenme çıktılarıyla uyumlu şekilde kullanılması esastır. Aşağıda, önerilen ölçme araçları literatürde yer alan isimleriyle özetlenmiştir.

1. Yazılı Yoklama

Yazılı yoklama, soruların yazılı olarak verildiği ve öğrencilerin cevaplarını yazılı biçimde sunduğu ölçme aracıdır. Bu tür sınavlar özellikle analiz, değerlendirme ve eleştirel düşünme gibi üst düzey bilişsel becerilerin ölçülmesinde kullanılır; sorularda “değerlendiriniz, yorumlayınız, karşılaştırınız, tartışınız, eleştirel biçimde inceleyiniz” gibi ifadeler yer alır ve öğrencinin bilgiyi yapılandırması, gerekçelendirmesi ve ilişkilendirmesi beklenir. Yazılı yoklamanın en önemli avantajı, üst düzey bilişsel becerileri ölçmesi ve öğrencilerin kendi yanıtlarını inşa etmeleridir. Ayrıca şans başarısı minimum düzeydedir. Ancak bu yöntemin etkili kullanılabilmesi için açık ve net yönergelerin verilmesi, değerlendirme kriterlerinin önceden belirlenerek öğrencilerle paylaşılması ve puanlama anahtarı kullanılarak objektifliğin sağlanması gerekir.

2. Kısa Cevaplı Testler

Yazılı yoklama içinde ele alınabilir ancak öğrencinin cevabı bir kelime veya cümle ile belirtmesini gerektiren türde sınavlardır. Yanıtlar kısa ve sınırlıdır. Boşluk doldurma türünde madde tipleri de bu sınıfta ele alınır. Derse ilişkin bilgi, kavram, tanım, ilke, tarih, yer, zaman, formül vb. içeren sorular sorulur. Hatırlama, anlama ve uygulama düzeyinde sorular sorulabilir.

3. Çoktan Seçmeli Test

Çoktan seçmeli testler, öğrencinin kendisine sunulan seçenekler arasından doğru cevabı işaretlemesini gerektiren, geniş içerik alanlarının kısa sürede ve objektif biçimde ölçülmesine olanak sağlayan ölçme araçlarıdır. Bilgi, kavrama, açıklama, karşılaştırma, örneklendirme, analiz etme vb. düzeylerinde soru sormaya uygundur. Doğru-yanlış testleri de bu grup içinde yer almakta olup daha çok bilgi düzeyinde ölçmeye hizmet eder; üst düzey bilişsel becerileri ölçmede sınırlıdır. Soruların doğru ve yanlış olarak iki cevap olasılığı vardır.

4. Proje Değerlendirme

Proje değerlendirme, öğrencinin bir problemi çözmek veya özgün bir ürün ortaya koymak amacıyla yürüttüğü araştırma, planlama, uygulama ve raporlama süreçlerinin bütüncül olarak değerlendirilmesini

kapsar ve problem çözüme, araştırma yapma, akıl yürütme, değerlendirme, yaratıcılık, girişimcilik, iş birliği, zaman yönetimi ve bilimsel yöntem kullanma gibi üst düzey becerilerin ölçülmesine hizmet eder. Araştırma projeleri, ürün geliştirme çalışmaları, deneysel uygulamalar bu kapsamda değerlendirilebilir. Proje değerlendirmelerinde sürecin ve ürünün ayrı ayrı ele alınması, ölçütlerin dereceli puanlama anahtarıyla (rubrik) tanımlanması ve değerlendirilmesi önemlidir. Rubrikler; ölçütleri, başarı düzeylerini ve puanlamayı açık biçimde ortaya koyarak değerlendirmede nesnellik ve şeffaflık sağlar.

Ek olarak belirtilmelidir ki, ödev ve proje kavramları farklıdır ve öğrenciye verilen basit ödevler proje değerlendirme kategorisinde ele alınamaz. Proje, daha kapsamlı, uzun süreli ve sistematik bir çalışmayı gerektirir. Öğrencilerin gerçek yaşam problemleriyle yüzleşmelerini, araştırma becerilerini geliştirmelerini ve özgün çözümler üretmelerini sağlayan bir değerlendirme aracıdır.

5. Performans Değerlendirme

Performans değerlendirme, öğrencinin bilgi ve becerilerini gerçek yaşam durumlarında uygulama düzeyinin ölçülmesini amaçlar. Sunumlar, laboratuvar ve atölye çalışmaları, saha uygulamaları, vaka analizleri, drama etkinlikleri, ödev ve raporlar gibi etkinlikleri kapsar. Bu yaklaşımda öğrencinin yalnızca ortaya koyduğu ürün değil, süreci nasıl yönettiği de dikkate alınır. Değerlendirmede dereceli puanlama anahtarları, kontrol listeleri, yapılandırılmış gözlem formları ile akran ve öz-değerlendirme uygulamalarının birlikte kullanılması hem geri bildirimin niteliğini artırmakta hem de değerlendirme işleminin çok boyutlu yapılmasına katkı sağlamaktadır.

6. Ürün Dosyası / Portfolyo

Portfolyo, öğrencinin dönem boyunca gerçekleştirdiği çalışmaların sistematik biçimde bir araya getirilmesi yoluyla süreç içi gelişimin izlenmesini sağlayan kapsamlı bir değerlendirme aracıdır ve sınıf içi etkinlikler, ödevler, projeler, deney raporları, düşünce yazıları, tasarımlar, öğrenci öz-değerlendirmeleri ve öğretim elemanı geri bildirimlerini içerebilir. Bu yaklaşım yaratıcılık, öz-düzenleme, eleştirel düşünme, sorumluluk alma ve sürekli gelişim gibi üst düzey yeterliklerin izlenmesine olanak tanır. Portfolyo değerlendirmelerinde de rubrik kullanılması önemlidir.

6.1. E-Portfolyo

E-portfolyo, geleneksel portfolyonun dijital ortamda oluşturulmuş halidir ve günümüzün teknoloji odaklı eğitim anlayışına uygun bir değerlendirme aracıdır. Kolay erişim ve paylaşım imkânı sunması, multimedya içerik kullanımına olanak vermesi, sürekli güncelleme imkânı sağlaması ve öğrencilere dijital yetkinlik kazandırması açısından önemli avantajlar sunar.

7. Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrik)

Rubrikler, öğrenci performansının önceden belirlenmiş ölçütler ve performans düzeyleri doğrultusunda değerlendirildiği, analitik ya da bütünsel yapıda hazırlanabilen puanlama araçlarıdır. Sunumlar, projeler, portfolyolar ve uygulamalı etkinliklerde yaygın olarak kullanılır. Analitik rubrikler, her bir kriterin ayrı

ayrı puanlandığı ve detaylı geri bildirim sağlayan rubriklerdir. Bütünsel (holistik) rubrikler ise genel performansın tek bir puan üzerinden değerlendirildiği ve hızlı değerlendirme imkânı sağlayan rubriklerdir. Rubriklerin kullanılması şeffaflık ve ölçme güvenirliği açısından önemli göstergedir. Ek olarak dersin başında öğrencilerle paylaşılması, öğrenciden beklenen görevlerin netleşmesi ve öğrencilerin performanslarını buna göre yönlendirmeleri açısından da kritik öneme sahiptir.

8. Kontrol Listesi

Kontrol listeleri, özellikle psikomotor becerilerin ve uygulamaya dönük yeterliklerin ölçülmesinde, bir görevin alt basamaklarının yerine getirilip getirilmediğinin sistematik biçimde izlenmesini sağlayan araçlardır. Laboratuvar, atölye, sağlık uygulamaları, sanat ve beden eğitimi gibi alanlarda sıkça kullanılır. Örneğin; öğrencinin bir mikroskopu kullanma becerisi ölçülmek isteniyorsa, bu işin gerekli adımlarının kriter olarak belirlenip; öğrenci davranışlarını gözlemlenerek “evet/hayır, “yapıldı/yapılmadı” gibi kategorilerle puanlama yapılır.

9. Gözlem

Gözlem, öğrencilerin derse katılımı, tartışmalara katkısı, grup çalışmalarındaki rolleri, sorumluluk alma, iletişim ve iş birliği becerileri gibi davranışlarının öğretim elemanı tarafından sistematik biçimde izlenerek değerlendirilmesini ifade eder. Gözleme dayalı değerlendirmelerin öznel yargılardan arındırılabilmesi için ölçütlerin önceden belirlenmesi, mümkünse kayıt altına alınması önerilir.

10. Akran Değerlendirme

Akran değerlendirme, öğrencilerin birbirlerinin çalışmalarını belirlenen kriterler doğrultusunda değerlendirmesidir. Grup çalışmaları, sunumlar, yazılı ödevler ve projeler gibi alanlarda kullanılabilir. Bu değerlendirme yöntemi, öğrencilerin eleştirel düşünme becerisini geliştirir, öz-değerlendirme yeteneğini artırır, öğrenci sorumluluğunu güçlendirir ve farklı bakış açıları kazandırır. Etkili bir akran değerlendirme için değerlendirme kriterlerinin açık ve net olması, öğrencilerin akran değerlendirme konusunda eğitilmesi, yapıcı geri bildirim kültürünün oluşturulması ve öğretim elemanı denetiminde yapılması gerekmektedir. Gerektiğinde anonimlik sağlanarak öğrencilerin daha objektif değerlendirme yapmalarına imkân tanınabilir.

11. Öz-Değerlendirme

Öz-değerlendirme, öğrencinin kendi öğrenmesini ve performansını değerlendirmesidir. Bu yöntem, öğrencinin öğrenme sürecindeki farkındalığını artırma, eleştirel düşünme becerisini geliştirme, öz-düzenleme becerilerini güçlendirme ve kendi güçlü ve zayıf yönlerini fark etme amaçlarıyla kullanılır. Öğrencilerin düzenli olarak öz-değerlendirme yapmaları, öğrenme süreçlerine aktif katılımlarını sağlar ve kendi gelişimlerini bilinçli bir şekilde yönlendirmelerine olanak tanır.

12. Grup Değerlendirme

Grup değerlendirme, grup çalışmalarında hem grubun ortak ürününün hem de bireysel katkıların değerlendirilmesidir. Bu yaklaşımda grup ürününün kalitesi, iş birliği ve etkileşim, görev paylaşımı, bireysel katkılar ve süreç yönetimi gibi boyutlar dikkate alınır. Grup değerlendirme rubriği, akran değerlendirme formları ve sunum değerlendirme formları bu tür değerlendirmelerde kullanılan temel araçlardır. Hem grubun genel başarısının hem de her bir üyenin bireysel katkısının değerlendirilmesi, daha adil ve kapsamlı bir değerlendirme sağlar.

13. Sözlü Sınav

Sözlü sınav, öğrencinin bilgi ve becerilerinin sözlü olarak sorgulandığı bir değerlendirme türüdür. Anında geri bildirim verilmesi, derinlemesine sorgulama imkânı sunması, iletişim becerilerini ölçmesi ve kopya şansını ortadan kaldırması sözlü sınavın önemli avantajlarıdır. Özellikle öğrencinin bir konuyu gerçekten anlayıp anlamadığının ve bilgiyi nasıl kullanabildiğinin tespitinde etkili bir yöntem olmakla birlikte bireysel olarak yürütüleceği için zaman sınırlamaları nedeniyle kapsam geçerliğini artıracak kadar madde sormak güç olabilir.

ÖLÇME ARAÇLARI İLE ÖĞRENME ÇIKTILARI İLİŞKİSİ

Öğrenme Çıktısı Analizi

Öğretim elemanı tarafından her bir öğrenme çıktısı detaylı olarak analiz edilmeli ve yeterlilik kazanmış öğrenciden beklenenler ortaya konulmalıdır. Bu analiz sürecinde, "Bu öğrenme çıktısı sonucunda öğrenci ne kazanmış olacak?", "Öğrenci kazanımlarının düzeyi nedir?", "Bu öğrenme çıktısını en iyi hangi araç ölçer?" ve "Hangi araçların kombinasyonu daha kapsamlı ölçme sağlar?" gibi temel sorular cevaplanmalıdır. Bu sorular, ölçme araçlarının seçiminde ve öğrenme çıktılarıyla ilişkilendirilmesinde yol gösterici olmaktadır.

Bloom Taksonomisi'ne Göre Ölçme Araçları

Bloom Taksonomisi, öğrenme düzeylerini hiyerarşik bir şekilde sınıflandırarak ölçme araçlarının seçiminde önemli bir çerçeve sunmaktadır.

- Bilgi düzeyinde (**hatırlama**), öğrencinin daha önce öğrenilen bilgiyi hatırlaması beklenir ve kısa cevaplı test, çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi ve boşluk doldurma gibi araçlar uygundur. "Tanımlar, listeler, adlandırır, eşleştirir, hatırlar" gibi fiiller bu düzeyi ifade eder.
- Kavrama düzeyinde (**anlama**), öğrencinin bilgiyi anlama ve yorumlama kapasitesi ölçülür. Bu düzey için kısa cevaplı test, çoktan seçmeli test, yazılı yoklama ve doğru yanlış testi kullanılabilir. "Açıklar, özetler, sınıflar, karşılaştırır, örneklendirir" gibi fiiller kavrama düzeyini temsil eder.
- **Uygulama** düzeyinde, öğrencinin bilgiyi yeni durumlarda kullanması beklenir. Kazanılan bilginin teorik uygulaması için yazılı yoklama ve çoktan seçmeli test kullanılabilirken, öğrencinin performans

göstermesini gerektiren pratik uygulamalar için performans görevi, kontrol listesi, gözlem ve laboratuvar çalışması tercih edilmelidir. "Uygular, gösterir, çözer, kullanır, hesaplar" gibi fiiller bu düzeye aittir.

- **Analiz etme** düzeyinde, öğrenci bilgiyi parçalara ayırabilmeli ve aralarındaki ilişkileri inceleyebilmelidir. Yazılı yoklama (açık uçlu), vaka analizi, proje, performans görevi ve ürün dosyası bu düzeyde kullanılabilecek uygun araçlardır. "Analiz eder, ayırt eder, karşılaştırır, inceler, kategorize eder" gibi fiiller analiz düzeyini gösterir.
- **Değerlendirme** düzeyinde, öğrencinin parçaları yeni bir bütün oluşturacak şekilde birleştirmesi ve yargıda bulunması beklenir. Bu üst düzey düşünme becerileri için yazılı yoklama (açık uçlu), proje, ürün dosyası, performans görevi ve portfolyo en uygun araçlardır. "Değerlendirir, eleştirir, tasarlar, oluşturur, geliştirir, savunur" fiilleri bu düzeyi ifade eder.
- **Yaratma** düzeyi, taksonominin en üst basamağıdır ve öğrencinin yeni bir ürün veya bakış açısı ortaya koyması beklenir. Proje, performans görevi, portfolyo ve yaratıcı ürünler bu düzeyde kullanılmalıdır. "Tasarlar, geliştirir, yaratır, planlar, üretir" gibi fiiller yaratma düzeyine işaret eder.

DEĞERLENDİRME SÜRECİNİN PLANLANMASI

1. Temel İlkeler

Değerlendirme sürecinin planlanmasında dikkat edilmesi gereken bazı ilkeler mevcuttur. Bunları, farklı ölçme araçlarının bir arada kullanılması, öğrenme çıktısına en uygun aracın seçilmesi, tüm öğrenme çıktılarının ölçülebileceği şekilde değerlendirme sisteminin oluşturulması, kriterlerin önceden paylaşılması ve öğrencilere süreç içi- sonuç geri bildirimi verilmesi şeklinde sıralamak mümkündür. Bu ilkeler birlikte uygulandığında, adil, kapsamlı ve etkili bir değerlendirme süreci oluşturulmuş olur.

2. Süreç ve Sonuç Değerlendirme Dengesi

Süreç değerlendirme (formatif), öğrenme sürecinin takibini, düzenli geri bildirimi, öğrenci gelişiminin izlenmesini ve öğretim stratejilerinin güncellenmesini içerir. Gözlem, kısa sınavlar, ödevler, sınıf içi etkinlikler ve portfolyo gibi araçlar süreç değerlendirmesinde kullanılır. Bu tür değerlendirme, öğrencilerin öğrenme sürecinde nerede olduklarını anlamalarına ve eksikliklerini gidermelerine yardımcı olur. Amaç öğrenciye not vermek değil; etkili geri bildirim sunmaktır.

Sonuç değerlendirme (summatif) ise öğrenme çıktılarına ulaşma düzeyinin tespiti, dönem sonu başarı durumu ve not verme amaçlarıyla yapılır. Ara sınav, final sınavı, dönem projesi ve kapsamlı raporlar sonuç değerlendirmesinde kullanılan araçlardır. İdeal bir değerlendirme planı, hem süreç hem de sonuç değerlendirmesini dengeli bir şekilde içermelidir.

3. Ağırlıklandırma

Ölçme aracının değerlendirmeye katkısı, öğrenme çıktılarına göre belirlenir. Temel prensip olarak, örneğin beş öğrenme çıktısından iki tanesi uygulama, performans ya da beceriye yönelikse, değerlendirmede en az yüzde kırk bu alana ayrılmalıdır. Teorik ve pratik denge gözetilmeli, süreç değerlendirme ve sonuç değerlendirme dengesi kurulmalıdır. Ders türüne göre ağırlık dağılımları farklılık gösterebilir. Aşağıda iki farklı örnek üzerinde bu durum açıklanmıştır:

Dersin Öğrenme çıktıları	Değerlendirme
ÖÇ1. Eğitim araştırmalarında ulusal ve uluslararası güncel sorunları tartışır. ÖÇ2. Nitel ve nicel araştırma yöntemlerini uygular. ÖÇ3. Araştırma desen çeşitlerini ayırt eder. ÖÇ4. Araştırma verilerini analiz eder. ÖÇ5. Bilimsel yazım kurallarına uygun rapor yazar.	Kısa cevaplı test (%30) Performans Görevi (%40) Proje (%30)
Öğrencinin bilimsel araştırma kavramlarını bilmesi ve bilimsel araştırma süreçlerini uygulamalı olarak gerçekleştirebilmesi beklenmektedir. Bu amaçla, öğrencinin bilgi düzeyini ölçmek için kısa cevaplı test, bilimsel araştırma makalelerini inceledikleri iki rapordan oluşan performans görevi ve bir araştırma planlamasını gerektiren proje değerlendirmeye yer verilmiştir. Öğrenme çıktıları incelendiğinde %70 uygulamaya dönük olmasına karar verilmiştir.	

Dersin Öğrenme çıktıları	Değerlendirme
ÖÇ1. Ölçme ve değerlendirme ile ilgili temel kavramları açıklar. ÖÇ2. Ölçme ve değerlendirmenin eğitimdeki önemini değerlendirir. ÖÇ3. Ölçme araçlarının niteliklerini açıklar. ÖÇ4. Ölçme araçlarının özelliklerini analiz eder. ÖÇ5. Alanıyla ilgili kazanımına uygun ölçme araçları geliştirir. ÖÇ6. Ölçme sonuçları ile ilgili istatistiksel işlemlerin sonuçlarını yorumlar.	Kısa cevaplı test (%5) Yazılı yoklama (%10) Çoktan seçmeli test (%30) Performans Görevi (% 50) Gözlem kayıtları (% 5)
ÖÇ1, ÖÇ2, ÖÇ3, ÖÇ4 ve ÖÇ6'ya ilişkin bilgi, kavrama düzeyini ölçmek için sınav yapılmıştır. ÖÇ5, ÖÇ6 ve ÖÇ3 için 3 farklı ödev verilmiştir ve bir sunum yaptırılmıştır. Öğrencilerin ders içinde gerçekleştirilen etkinliklere katılımı gözlem kayıtları ile belirlenmiştir. UBYs sisteminde ise; ara sınav notu girilirken kısa cevaplı, yazılı yoklama ve iki performans ödevi dikkate alınmıştır. Final notu girilirken ise, çoktan seçmeli test, iki performans ödevi ve gözlem kayıtları dikkate alınmıştır. Ara sınav notunun %40, final notunun %60 ağırlıklandırması bu kısımda ele alınmamıştır.	